

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

RANNIKKOISKUJOUKKOJEN KOULUTUS 1940 -1941

Rannikkoiskujoukkojen kehitys talvisodan sotakokemusten perusteella Hangon alueella maaliskuusta 1940 – joulukuuhun 1941

EUK:n tutkielma

Kapteeniluutnantti
Pekka Leinonen

Esiupseerikurssi 64
Merisotalinja

Huhtikuu 2012

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Kurssi Esiupseerikurssi 64	Linja Merisotalinja
Tekijä Kapteeni Pekka Tapani LEINONEN	
Tutkielman nimi RANNIKKOISKUJOUKKOJEN KOULUTUS 1940 -1941 Rannikkoiskujoukkojen kehitys talvisodan sotakokemusten perusteella Hangon alueella maaliskuusta 1940 – joulukuuhun 1941	
Oppiaine johon työ liittyy Sotahistoria	Säilytyspaikka Kurssikirjasto (MPKK:n kirjasto)
Aika Huhtikuu 2012	Tekstisivuja 34 Liitesivuja
TIIVISTELMÄ Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt saamaan selville Hangon taisteluiden aikaiseen rannikkoiskujoukkojen koulutuksen aloittamiseen vaikuttaneet tekijät, koulutuksen sisällön ja mitä kokemuksia rannikkoiskujoukkojen käytöstä saatiin Hangon taisteluihin liittyen. Tutkimuksen painopiste on rannikkoiskujoukkojen koulutuksessa; mitä käskettiin kouluttaa, mitä koulutettiin, miten koulutettiin, oliko ennen koulutuksen aloittamista ohjeistettu miten tehtävät saaristo olosuhteissa tullaan toteuttamaan ja oliko olemassa ohjesääntöjä tai muita ohjeita, joiden perusteella koulutus aloitettiin ja toteutettiin. Näkökulma tässä tutkimuksessa on koulutuksellinen, jota tukee taktiikan ja käyttöperiaatteiden tarkastelu. Tutkimus on rajattu ajallisesti käsittämään ajanjaksoa, joka alkaa tilapäisen taistelukoulu ”Pyöriäisen” perustamisesta, ja päättyy hetkeen, jolloin 32. Pioneeripataljoonan 3. Pioneerikomppania siirrettiin seuraavaan tehtävään.	
AVAINSANAT Rannikkojoukot, taktiikka, iskujoukko, pioneeri	

TUTKIELMAN SISÄLLYSLUETTELO

RANNIKKOISKUJOUKKOJEN KOULUTUS 1940 -1941

1.	JOHDANTO	1–6
1.1.	Tutkimusaihe ja tutkimuksen taustaa	1
1.2.	Suomalaiset ja neuvostoliittolaiset Hankoniemellä	2
1.3.	Tutkimusongelma ja kysymyksen asettelu	4
1.4.	Tutkimuksen näkökulma ja rajaukset	5
1.5.	Tutkimusmenetelmä	5
1.6.	Lähdeaineisto ja aiempi tutkimus	6
2.	ISKUJOUKKOKOULUTUKSEN ALOITTAMINEN	7–11
2.1.	Talvisodasta saadut kokemukset	7
2.2.	Koulutuksen uudelleen järjestelyt välirauhan aikana	10
2.3.	Johtopäätös	11
3.	RANNIKKOISKUJOUKKO KOULUTUS	12–31
3.1.	Iskujoukkokoulutus Hangon Ryhmään kuuluissa joukko-osastoissa	12
3.2.	3. Pioneerikomppania tilapäinen taistelukoulu ”Pyöriäisessä”	14
3.2.1.	Iskujoukkueitten koulutus ajalla 27.6 – 5.7.1941	16
3.2.2.	Kuljetusjoukkueen koulutus 27.6 – 5.7.1941	19
3.2.3.	Kumiveneet ja niiden käyttö	22
3.2.4.	Konekiväärijoukkueen koulutus 27.6 – 5.7.1941	24
3.2.5.	Tykkipatterin koulutus 27.6 – 5.7.1941	25
3.3.	Koulutus ajalla 5.7 – 15.7.1941	27
3.4.	Taktiikka	29
3.5.	Johtopäätös	31
4.	YHDISTELMÄ	33–34

RANNIKKOISKUJOUKKOJEN KOULUTUS

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimusaihe ja tutkimuksen taustaa

Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt saamaan selville Hangon taisteluiden aikaiseen rannikkoiskujoukkojen koulutuksen aloittamiseen vaikuttaneet tekijät, koulutuksen sisällön ja mitä kokemuksia rannikkoiskujoukkojen käytöstä saatiin Hangon taisteluihin liittyen.

Talvisota päättyi rauhaan 13.3.1940. Rauhansopimuksessa Suomen Neuvostoliiton välillä, joka allekirjoitettiin Moskovassa 12.3.1940, Suomi suostui sen 4. artiklan mukaisesti vuokraamaan Hangon niemimaan ja sitä ympäröivän merialueen kolmeksi kymmeneksi vuodeksi sotilaallisen meritukikohdan perustamista varten. Tässä rauhansopimuksessa Neuvostoliitto jo määritteli tarkoituksen, miksi Hankoniemi oli sille tärkeä. Hankoniemi muodosti osan kokonaisuutta, jonka tarkoituksena oli suojata Suomenlahden suuta hyökkäyksiltä.¹ Kesällä 1940 tapahtuneen Baltian maiden tapahtuneen miehityksen² jälkeen Neuvostoliitolla oli hallussaan koko Suomenlahden eteläinen rantamaa ja Saarenmaan sekä Hiidenmaan saaret sekä pohjoisrannalla Hankoniemi. Tarkoitus ja päämäärä näillä Neuvostoliiton tekemillä toimilla oli Leningradiin johtavan meritien aktiivinen puolustaminen ja maihinnousujen estäminen armeijansa sivustoihin. Saarenmaata ja Hiidenmaata käyttäen se kykeni sotatoimiin pohjoisella Itämerellä³ ja Suomenlahden suun se pystyi sulkemaan Hankoniemen ja Paldiskin tukikohdilla.⁴

Hankoniemellä olevat neuvostojoukot koettiin talvisodan jälkeisenä aikana merkittävänä uhkana, jopa sillanpääasemana hyökkäyssotatoimien uudelleen aloittamiseksi.⁵ Uhka ei

¹ Rauhansopimus Suomen ja Neuvostoliiton välillä, http://heninen.net/sopimus/1940_f.htm , 3.1.2012.

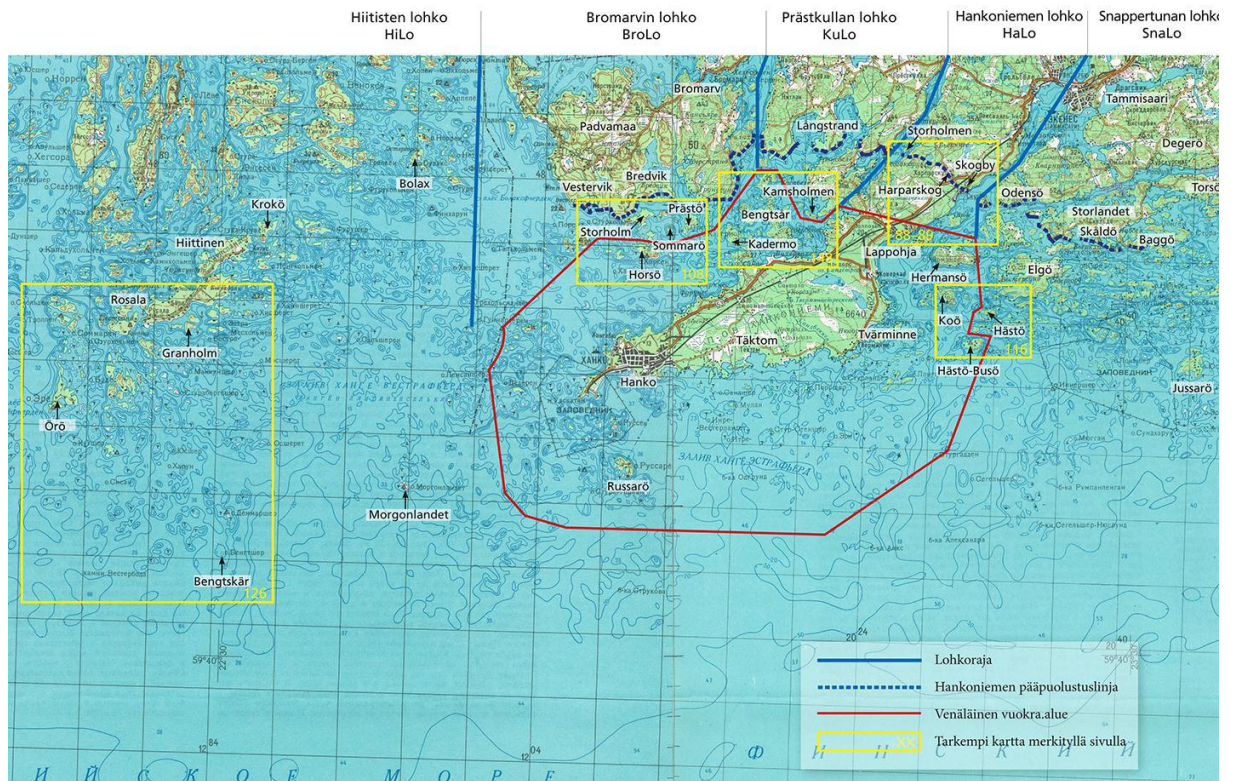
² Halsti, Wolf: Kesäsota 1941, Suomen sota 1939–1945, toinen osa, Otava, Keuruu, 1956, s. 23.

³ Platonov, S.P: Taistelut Suomen rintamalla 1941–44, Yhteispaino Oy, Helsinki, 1976, s.50.

⁴ Lindholm, Pelle (toim.): Hanko saarrettuna, Tammisaaren kirjapaino Oy, Tammisaari, 1942, ss. 12–13.

⁵ Lindholm, s. 13.

ollutkaan aivan vääräksi arvioitu, kuten myöhemmin ilmestyneissä asiakirjoissa ilmenee. Hankoniemen olikin tarkoitus olla vahva sillanpääasema hyökkäyksessä Suomeen.⁶

Kuva 1. Hangon vuokra-alue ja lohkojako.⁷

1.2. Suomalaiset ja neuvostoliittolaiset Hankoniemellä

Hankoniemellä olevien Neuvostoliiton joukkojen vahvuus oli vihollisuuksien alkaessa noin 25 000 henkeä, joka piti sisällään myös pioneeri- ja rakentajajoukot.⁸

Käskey Hangon vuokra-alueen rajan vartioinnista, Hangon lohkon puolustuksesta, annettiin heti talvisodan päättymisen jälkeen, 15.3.1940. Vastuu käskettiin merivoimille mutta pitkän ja vaikean rajan vartiointi, olihan se pääsääntöisesti merirajaa, sisältäen runsaasti saaria, vartiointi ei silloisilla käytettävissä olevilla joukoilla ollut mahdollista. Merivoimien komentajan pyynnöstä muodostettiin täten jalkaväkirykmentti 13 (JR 13), joka otti vastuun rajan vartioinnista.⁹

⁶ http://personal.inet.fi/koti/juhani.putkinen/Hanko_sillanpaa.htm, 19.2.2012

⁷ Antero Uitto, esitelmä Hangon rintama, 30.11.2011, www.sshs.fi/binary/file/-/id/31/fid/377/, 11.4.2012

⁸ Hurme, S R: Suomen sodat 1939–1940 ja 1941–1945 Neuvostoliiton sotahistoriallisten teosten valossa, Helsinki, 1965, s. 114; Kilkki, Petri: Hangosta Petsamoon, Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu, 1999, s.82.

⁹ <http://www.hangonrintama.fi/SUOMI/Historia.html>, 28.12.2011

Rajavalvonta vastuu siirtyi rajavartioston joukoille vasta 1.11.1940 alkaen jolloin Rajavartiosto 1 (R 1) otti vastuun vartioinnista.¹⁰

Uuteen sotaan kuitenkin varauduttiin ja 6.6.1940 annettiin Karjaan sotilasläänille esikäsky muodostaa Hangon ryhmä. Hangon ryhmän muodostivat edellä mainittu JR 13 ja sen lisäksi muodostettu yksi divisioona sekä rannikkopuolustuksen joukoista Hangon lohkon rannikkopuolustusjoukot ja Hiittisten lohkon rannikkopuolustusjoukot ja tykistöä.¹¹ Hangon ryhmän tehtävä ja kokoonpano tarkennettiin ja käskettiin muodostaa 13.6.1941. Päävastuun Hangon nyt nimetyn operaatioalueen puolustuksesta sai Karjaa sotilasalueesta muodostettu 17. Divisioona. Lisäksi Hangon ryhmään tulivat kuulumaan kolme linnakkeistoa ja Inkoon vartiosto 4. rannikkoprikaatista sekä alueelliset ilmatorjuntajoukot ja erikseen ryhmään käskettävät joukot.¹²

Rajavartiosto 1 liitettiin Hangon ryhmän alaisuuteen vasta 18.6.1941, jolloin rajakomppaniat alistettiin vastaavien lohkojen komentajille. Rajavalvontatehtäviin liittyvissä asioissa ne kuitenkin kuuluivat edelleen R 1:n komentajan alaisuuteen.¹³ Jatkosodan alkaessa 25.6.1941 Hangon ryhmän vahvuus oli noin 18 000 miestä ja 5.7.1941 joukkojen vahvuus oli kohonnut noin 22 300 mieheen.¹⁴

16.7.1941 Merivoimien esikunta antoi käskyn Hangon ryhmän uudelleen organisoinnista. 17. Divisioona, pl. Jalkaväkirykmentti 55, määrättiin siirtymään Karjalan kannakselle¹⁵ ja Hangon alueelle jäävät joukot ryhmitettiin uudelleen.¹⁶ Joukkojen määrän vähentäminen Hangon alueella johtui Pääesikunnan käskystä pidättäytyä suhteettomia uhrauksia vaativista valtaustoimenpiteistä.¹⁷ Näin ollen Hangon ryhmän tehtäväksi jäi puolustustehtävä poiketen ryhmän perustamiskäskyssä olleista selkeästi hyökkäävistä ja alueiden valtaamiseen tähtäävistä tehtävistä.¹⁸

¹⁰ Kilkki, s.13.

¹¹ KarSLe, tsto III, salaisia käskyjä, kirjeitä ym, T-8867/23

¹² MerivE/959/ye.2. SAL, 13.6.1941, T-22005,

¹³ Kilkki, s.82; KarSLe, tsto III, 1940–1941, puhelinsanomia, T-8867/25,

¹⁴ http://www.oocities.org/finnmilpge/fmp_coast_hanko41_42.html, 19.2.2012; Uitto, Antero: Hangon Rintama, SSHS:n esitelmä 30.11.2011, s. 3,

¹⁵ PM op.os, 1790/Op.1/5 d sal, 17.7.1941, T-8867/23,

¹⁶ MerivE, 276/16.7.1941.sal.HRE:lle, T-8867/23,

¹⁷ MerivE, 125/2.7.1941, HR:n komentajalle, T-8867/23

1.3. Tutkimusongelma ja kysymyksenasettelu

Tutkimuksen painopiste on rannikkoiskujoukkojen koulutuksessa; mitä käskettiin kouluttaa, mitä koulutettiin, miten koulutettiin, oliko ennen koulutuksen aloittamista ohjeistettu miten tehtävät saaristo olosuhteissa tullaan toteuttamaan ja oliko olemassa ohjesääntöjä tai muita ohjeita, joiden perusteella koulutus aloitettiin ja toteutettiin. Tutkimuksella pyritään edelleen selvittämään kehittyikö koulutus käytyjen taisteluiden ja niistä saatujen havaintojen perusteella vielä Hangon sotatoimien jälkeen.

Tutkimuksella pyritään vastaamaan kahteen seuraavaan pääkysymykseen:

Miten rannikkojalkaväkeä ja -iskujoukkoa kehitettiin talvisodan jälkeen?

Mitkä olivat kokemukset rannikkoiskujoukkojen käytöstä Hankoniemen taisteluissa?

Ensimmäiseen pääkysymykseen pyritään vastaamaan seuraavin alakysymyksin:

Mitä kokemuksia talvisodasta saatiin?

Missä taktisissa osa-alueissa nähtiin suurimmat puutteet tai selkeä koulutusvaje?

Millainen oli koulutussuunnitelma? Mikä oli sen toteuttamisperiaate?

Mikä oli joukkojen suunniteltu taistelujaotus ja millä perusteilla kyseiseen kokoonpanoon päädyttiin?

Mikä oli suunniteltu aseistus, liikuntavälineistö ja muu erikoismateriaali.? Mikä oli todellisuus?

Missä ja kenelle koulutus aloitettiin?

Oliko sodan syttymisellä merkitystä koulutuksen sisältöön tai sen toteuttamiseen?

Toista pääkysymystä pyrin avaamaan seuraavilla apukysymyksillä:

Mikä oli ensimmäisten taistelukokemusten merkitys koulutukselle?

Miten taistelut suunniteltiin toteutettaviksi?

Mitkä olivat saadut kokemukset ja niiden vaikutukset koulutukseen ja tuleviin taisteluihin.

¹⁸ PM op.os, 1790/Op.1/5 d sal, 17.7.1941, T-8867/23,

1.4. Tutkimuksen näkökulma ja rajaukset

Näkökulma tässä tutkimuksessa on koulutuksellinen, jota tukee taktiikan ja käyttöperiaatteiden tarkastelu.

Tutkimus on rajattu ajallisesti käsittämään ajanjaksoa, joka alkaa tilapäisen taistelukoulu ”Pyöriäisen” perustamisesta, ja päättyy hetkeen, jolloin 32. Pioneeripataljoonan 3. Pioneerikomppania siirrettiin seuraavaan tehtävään.

1.5. Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmä tässä tutkimuksessa on käytetty kuvailevaa ja analysoivaa kirjallisuustutkimusta. Kuvailevana kirjallisuustutkimuksena ymmärretään tutkimuksen kohteeseen liittyvien tosiasioiden ja tunnuspiirteiden kuvaamista mahdollisimman todenmukaisesti ja tarkasti käytettävissä olevista lähteistä esiin tulleiden seikkojen perusteella. Lisäksi tutkimuksen kohteena olevasta aiheesta pyritään nostamaan esiin kiinnostavia ja keskeisiä seikkoja.¹⁹

1.6. Lähdeaineisto ja aiempi tutkimus

Merkittävimmät lähderyhmät tutkimukselle ovat olleet Kansallisarkistossa säilytettävät Merivoimien esikunnan operatiivisen osaston ja Hangon Ryhmän arkistot sekä Hangon Ryhmään kuuluneen 32. Pioneeripataljoonan 3. komppanian sotapäiväkirjat.

Tutkimuksen aihepiiristä, rannikkoiskujoukkojen koulutuksesta, ei ole tehty aikaisempaa tutkimusta. Jatkosodan aikaista iskuosastotoimintaa on tutkinut kapteeni Niko Toivonen esiuupseerikurssin tutkielmassa ”Suomalainen iskuosastotoiminta karjalan kannaksella jatkosodassa”.

Hankoniemeä ja siellä käydyistä taisteluista on tehty tutkimuksia sotatoimiin liittyvästä aihepiiristä, joissa on enemmänkin tarkasteltu taktillista ja operatiivista toimintaa.

¹⁹ Toivonen, Niko: Suomalainen iskuosastotoiminta karjalan kannaksella jatkosodassa, EUK 61 tutkielma, Helsinki, 2009, s. 3

Iskukomppanioista löytyy mainintoja Hankoniemeä ja rannikkojoukkoja käsittelevästä kirjallisuudesta.

2. ISKUJOUKKOKOULUTUKSEN ALOITTAMINEN

2.1. Talvisodasta saadut kokemukset

Talvisodan vielä kestäessä ja taisteluiden ollessa käynnissä Viipurinlahden alueella, aloitettiin kovalla kiireellä muodostamaan rannikkosissiosastoja toimimaan saariston ja rannikon olosuhteissa, tosin talvisiin olosuhteisiin sopeutettuna. Tarve muuttaa taktiikka ja käytettäviä joukkoja ja niiden toimintaa verrattuna metsämaastossa käytäviin taisteluihin havaittiin jo talvisodan aikana. Joukkojen käyttö ei kuitenkaan päässyt alkamaan täydellä teholla johtuen kaluston vähäisyydestä ja koulutuksen ja kokemuksen puutteesta.²⁰ Varusteiden puuttumisen, henkilöstön puutteellisen koulutuksen ja olosuhteisiin tottumattomuuden vuoksi rannikkosissiosastojen toimintaa ei saatu sille tasolle, mikä oli odotettu, joka johti siihen, että sissiosastojen toimintapiiri supistui omien linjojen sisäpuolelle tai niitten välittömään läheisyyteen. Henkilökohtainen varustus vielä saatiin jollakin tavalla koottua, mutta jo ryhmävarustukseen jäi suuria puutteita. Eniten vaikeutti sissiosastojen toimintaa konetuliaseitten sekä liikuntavälineitten vähyys. Huolimatta sopivista hyökkäystavoitteista ja tilaisuuksista, ei mitään merkittävää kyetty saamaan aikaan.²¹

Kokoonpanoksi kyseisille sissiosastoille esitettiin yksi kivääriryhmä, yksi pikakivääriryhmä, yksi pioneeriryhmä ja viestielin. Kivääriryhmän vahvuudeksi esitettiin kaksi aliupseeria ja kuusi miestä, jolloin se oli mahdollista jakaa kahteen partioon. Aseistuksena tuli esityksen mukaan olla kaikilla johtajilla konepistooli ja tarvittaessa tuli koko muun ryhmän konetuliaseistusta lisätä.²²

Liikkumista helpottamaan ja nopeuttamaan sekä sissiosaston suojaksi esitettiin käytettäväksi jopa panssarivaunuja. Vaunuja tuli käyttää joukon hiihtohinaukseen ja raskaan aseistuksen vetämiseen hyökkäävän joukon mukana. Hyökkäysvaunujen lisäämisen katsottiin luovan tehokkaan, saaristossa toimimaan kykenevän sissiosaston.²³ Tässä ei kuitenkaan huomioitu vielä avovesikautta.

²⁰ Rannikkopuolustusjoukkojen sotakokemukset, no 27, s.16, s.56, T-8867/5,

²¹ Sama, ss. 56–57

²² Sama, s.57

²³ Sama, s.57

Talvisodan sotakokemuksia kertaavassa materiaalissa annetaankin aika suora palaute sodan aikaisen koulutuksen ja huonon sekä puuttuvan materiaalin merkityksestä taktiikan uudistamiselle.

”Ja syynä oli taasen toiminnan outous, kokemusten ja koulutuksen puute. On merkille pantavaa kautta linjan talvisessa saaristosodassamme, ettei pieni maa, jonka resurssit henkilökuntaa, aseistukseen, kalustoon ja, pysty sodan aikana improvisoimaan uutta ja käyttökelpoista menetelmää, vaan jaa se olosuhteiden ja mahdollisuuksien pakosta pelkäsi hapuiluksi ilman käytännöllisiä tuloksia. oleellisesti uutta voidaan köyhässä maassa saada aikaan vain rauhan aikana suoritettujen kokeilujen, toimintaan tarvittavien välineitten hankinnan ja koulutuksen kautta.”²⁴

Rannikkosissiosastoista saatuja kokemuksia pidettiin kuitenkin ensiarvoisina ja nähtiin välttämättömäksi jatkaa aloitettua koulutusta. Osastojen kokoonpanoa ja niiden taisteluteknistä käyttöä tulikin alkaa suunnitella ja luoda kyseisiä joukkoja varten koulutussuunnitelmat.²⁵

Jalkaväkikoulutuksen määrä ja taso rannikkopuolustusjoukoissa todettiin tasoltaan heikoksi ja saatujen kokemusten perusteella tulisi jalkaväkikoulutuksen olla yksi koulutuksen päätavoitteista.²⁶

Merivoimien jalkaväkijoukkojen taso kaikilta osiltaan, iästä, koulutuksesta, johtajien laadusta alkaen päättyen varustukseen ja 2,5 kuukautta ennen sotaa aloitetun koulutuksen tuloksiin, havaittiin suorastaan sääliittäväksi. Merivoimien jalkaväkijoukot, yhteensä kolme pataljoonaa, perustettiin merivoimien reserviläisistä ja ne ehdittiin hädin tuskin varustaa mutta koulutukselle ei jäänyt aikaa.²⁷

Oman vaikeutensa joukkojen koulutukselle ja sotaan valmistautumiselle toi myös rannikon olosuhteisiin tottumattomuus ja käskettyjen erikoistehtävien toteuttaminen. Suurena puutteena nähtiin jalkaväkikoulutettujen upseerien puute pataljoonissa. Koulutuksellisen puutteen korjaaminen nähtiin vastaisuuden varalta huomioitavana seikkana.²⁸

²⁴ Rannikkopuolustusjoukkojen sotakokemukset, no 27, ss.56–57, T-8867/5,

²⁵ Sama, s.58

²⁶ Sama, s.25

²⁷ Sama, s.69

²⁸ Sama, s.25, s.68

Perustettujen kolmen pataljoonan talvisodan aikaista taisteluarvoa vähensi juurikin joukkojen tottumattomuus jalkaväkitaisteluihin ja ennen sotaa annetun koulutuksen vähyys, osaavien kouluttajien puute tai jopa kokonaan koulutuksen puuttuminen.²⁹

Panssarintorjunta-aseiden puute ja koulutus panssarintorjuntaan ja toimimiseen panssarien vaikutuspiirissä, vanhentunut ja käyttötarkoitukseensa sopimaton kivääri- ja konetuliaseistus sekä muun tarpeellisen materiaalin puute vähensivät oleellisesti joukkojen käyttömahdollisuuksia käsketyissä tehtävissä.³⁰

Koulutuksellisia perusvikoja oli joukkojen kokoonpano lähes kaikista aselajeista muun muussa laivastosta, rannikkotykistöstä ja ratsuväestä. Konetuliaseet ja käsikranaatit jo edellä mainittujen panssarintorjunta-aseiden osalta olivat outoja eli kouluttamattomia sekä lapion ja kirveen käyttötaidot heikkoja. Puutteellisen jalkaväkikoulutuksen tuloksena myös maaston käyttötaito oli heikkoa.³¹

Saadut kokemukset rannikkosissiosastojen käytöstä ja soveltuvuudesta olivat kaikista puutteista ja vajavuuksista huolimatta osoittaneet kyseisten joukkojen tarpeellisuuden. Joukkojen käytettävyyttä tulikin esitysten mukaan kehittää aseistuksen ja liikuntavälineistön osalta edelleen. Kehityksessä tulikin huomioida myös avovesikausi. Sissiosastoille suunnattavan koulutuksen tuli mahdollistaa joukkojen käytön tiedusteluun, varmistukseen, ja erillisiin taistelutehtäviin, joita olivat rajoitettu hyökkäys, jonkin tärkeän saaristokohdan puolustus, vastaisku ja hyökkäys vihollisen huoltoyhteyksiä kohtaan.

Rannikkosissiosastojen taistelussa menestymiselle nähtiin tärkeinä elementteinä voimakas konetulisaseistus, tykistö ja nopeat kuljetusvälineet. Etuna nähtiin myös maastontuntemus ja sissihenki.

”Siinä onkin rannikkosissitoiminnan järjestely- ja koulutustavoitteet nyt aloitettavaa koulutuksen alkuvaihetta varten.”³²

²⁹ Rannikopuolustusjoukkojen sotakokemukset, no 27, ss.69–71, T-8867/5

³⁰ Sama, s.72

³¹ Sama, s.72

³² Sama, s.58

2.2. Koulutustoiminnan uudelleen järjestelyt välirauhan aikana

Talvisodan kokemusten perusteella sotaa edeltänyt koulutus oli täyttänyt tarkoituksensa. Mutta havaitut puutteet vaativat korjaamista. Yksi suurimmista puutteista oli kalustolliset puutteet. Puutteita oli myös ollut koulutuksessa, joka liittyivät aselajien yhteistoimintaan, tiedustelutehtävien suorittamiseen, kenttätyövälineiden käsittelyyn, maaston käyttöön ja viestivälineiden tehokkaaseen käyttöön. Sotaa edeltäneet ohjesäännöt olivat perustuneet ulkomaisiin oppeihin ja 1920-luvulla suoritettuihin eriasteisiin kenttäkokeiluihin ja –harjoituksiin. Jo talvisodan aikana näitä ohjesääntö puutteita oli korjattu julkaisemalla taktillisia ohjeita mutta sodasta johtuen niiden käyttöönotto oli jäänyt vajavaiseksi. Sodan päätyttyä ohjesääntö uudistusta jatkettiin täydennettynä sodasta saaduilla kokemuksilla mutta uusia ohjesääntöjä ei tehty vaan uudistukset julkaistiin oppaina ja täydennyksinä olemassa oleviin ohjesääntöihin.³³

Kokeiluharjoituksia käskettiin toteuttaa harjoitusten yhteydessä ja mikäli tarve vaati, niin myös erikseenkin jonkun oleellisen taisteluun liittyvän asian kokeilemiseksi. Toiminta käskettiin toteuttaa jopa yksittäisen komppanian toimesta.³⁴

Koulutustoiminnassa pyrittiin sodasta saadut kokemukset mahdollisimman nopeasti saada koulutuskäyttöön johtajistosta aina miehistöön saakka. Koulutuksen aloittamista edesauttoi joukkojen jääminen suojajoukkoryhmyykseen. Kouluttajahenkilöstöstä oli sodan tappioiden vuoksi pulaa mutta toisaalta omakohtaista kokemusta oli laajalti käytettävissä. Pääpaino koulutuksessa oli erityisesti aselajien yhteistoiminnassa, pimeäkoulutuksessa, tiedustelukoulutuksessa ja jalkaväen ja tykistön yhteistoiminnassa. Kalustollinen koulutus kehittyi sitä mukaa kun kalustolliset ohjeet saatiin laadittua ja joukoille käyttöön.

Merivoimien koulutuksessa painopiste asetettiin rannikkotykistöjoukkojen kouluttamiseen. Tärkeimpinä aiheina elävän voiman siirrot ja avoimet saaristotaistelut maavoimien tapaan. Koulutus toteutettiin rannikkotykistön ja jalkaväen ja eri aselajien yhteistoimintaharjoituksina maa-meririntamalla.³⁵

³³ Sotahistoriallisen tutkimuslaitoksen sotahistoriallinen toimisto(toim.): Suomensota 1941–1945, 1. osa, Kirjapaino oy Savo, Kuopio, 1965, Koukkunen, Heikki: Koulutuksen järjestely puolustusvoimissa, s.142

³⁴ R1:n koulutuskäskey nro 1, 21.1.1941, T-14802/7

³⁵ Koukkunen, ss. 143–147; Kronlund, Jarl (Toim.): Talvisodasta jatkosotaan, Gummerus, Jyväskylä, 1991, Juutilainen, Antti: Talvisodan sotilaallinen jälkivaikutus, s.31

2.3. Johtopäätös

Johtopäätöksenä talvisodasta saatujen kokemusten perusteella merivoimissa tunnustettiin puutteet nimenomaan jalkaväkikoulutuksen osalla. Ongelmaa ei juuri helpottanut Hangon vuokra-alueella oleva vihollinen ja sotatoimien jatkuminen Euroopassa. Jatkuva rajavartiointi vaikeutti osaltaan koulutuksen toteuttamista JR 13:ssa, koska joukot olivat sitoutuneet vartio- ja tiedustelutehtäviin vastualueellaan.³⁶ Keväällä 1941 rannikkojoukkokoulutuksessa nimenomaan Hangon alueella päätettiin aloittaa syöksyjoukkokoulutuksen kaltainen rannikkoiskujoukkojen muodostaminen ja kouluttaminen.³⁷

³⁶ Koukkunen, s. 160

³⁷ MerivE/246/op.2.sal., 30.6.1941, T-8867/23,

3. RANNIKKOISKUJOUKKOKOULUTUS

3.1 Iskujoukkokoulutus Hangon Ryhmään kuuluvissa joukko-osastoissa

Taistelusaaristossa, etenkin hyökkäystaistelu ja saarien valtaustoiminta vaatii tätä toimintaa varten sopivaa erikoista vesistökalustoa sekä tähän kalustoon tottuneita sekä saaristotaisteluun erikoisesti koulutettuja joukkoja.³⁸

30.6.1941 Merivoimien esikunta käski Hangon Ryhmään kuuluville joukko-osastoille, tämä käsky ei kuitenkaan koskenut 4. rannikkoprikaatia, aloittaa koulutus tulevia erikoistehtäviä varten. Joukko-osastoissa on viipymättä muodostettava ja ryhdyttävä kouluttamaan torjuntajoukoista rannikkoiskujoukkoja. Rannikkoprikaateissa tuli kyseiset joukot organisoida torjuntakomppanioista, eli muutettiin vastaava määrä torjuntajoukkoja iskujoukoiksi erillisen suunnitelman mukaisesti. Koko torjuntakomppaniaa ei ollut tarkoitettu muutettavaksi iskukomppaniaksi vaan komppaniasta muodostettiin 2 – 3 iskujoukkuetta valitsemalla miehistö erillisten vaatimusten mukaisesti.³⁹

Miehistön valinnassa iskujoukkueisiin tuli kiinnittää erityistä huomiota siihen, että paras aines saatiin valittua. Huomiota valinnoissa tuli kiinnittää ainakin seuraaviin seikkoihin: valittavien tuli olla rohkeita, kylmäpäisiä ja hyvässä fyysisessä kunnossa olevia miehiä. Lisäksi miesten tuli olla tottuneita liikkumaan saaristossa ja merellä. Miehet on valittava koko joukko-osaston piiristä ja erikoisesti johtajien valintaan on kiinnitettävä erikoista huomiota.⁴⁰

Koulutuksen täytyy käsittää venekalustoon tutustumista, vesillä liikehtimistä, hyvää kuria ja järjestystä ylikuljetuksessa, rannalta lähdössä ja rantaan lähestyessä, veneen purkamista ja rantaviivaan pureutumisen yhteydessä tapahtuvaa toimintaa sekä tehtäviä saaren valtauksessa.⁴¹

³⁸ HR:n kirj.N:o 1912/2.sal, 7.4.1942, HR:n toiminta, liite 1 HR:n käskyyn N:o 5/R, harjoitusohjeita hyökkäystoimintaa varten saaristossa, T-22005/1

³⁹ MerivE no 246/Op.2./sal., 30.6.1941, T-8867/23

⁴⁰ MerivE no 246/Op.2./sal., 30.6.1941, T-8867/23

⁴¹ HR:n kirj.N:o 1912/2.sal, 7.4.1942, T-22005/1

Aseistus ja varustus perustettaville joukoille tuli suorittaa ensisijassa joukko-osastojen toimesta ja osittain muiden yksiköiden kustannuksella. Tarvittava erikoismateriaali ja lisäaseistus tuli tilata Merivoimien esikunnalta.⁴²

Tähän käskyyn tuli muutos jo 8.7.1941, määrättyyn kokoonpanoon täytyi tehdä muutoksia kevyen konetulisaseistuksen vähyyden vuoksi. Samalla myös rannikkoiskukomppanian määrävahvuuteen tehtiin muutoksia. Uuden, tarkastetun, määrävahvuuden lähetti Merivoimien esikunta ensitilassa joukko-osastoille.⁴³

Muodostettavaksi käskettyjen iskujoukkojen määrävahvuutta muutettiin Merivoimien esikunnan antamalla käskyllä 9.7.1941. Alkuperäisessä käskyssä oli iskukomppanian määrävahvuudeksi käsketty yhteensä 97 henkilöä ja uudistetussa määrävahvuudessa iskukomppanian vahvuudeksi tuli 108 henkilöä. Lisäys johtui moottoriveneriymien, kaksi ryhmää, liittämistä iskukomppanian määrävahvuuteen.⁴⁴

Samassa käskyssä tarkennettiin myös iskukomppanioitten pikakivääri- ja konepistoolimallit rannikkoprikaateittain. Tarvittavat täydennykset taisteluvälinemateriaalin ja komppanioitten aseistuksen yhdenmukaistamiseksi käskettiin Merivoimien esikunnan suorittaa. Määrävahvuuden mukaisten kasapanosten valmistaminen käskettiin joukkojen itse tehtäväksi.⁴⁵

Merivoimien oli käsketty perustaa kranaatinheitinjoukkueita olemassa olevan kaluston sallimissa rajoissa. Näitä joukkueita oli saatu perustettua viisi kappaletta. Rannikkoiskukomppaniat ja kranaatinheitinjoukkueet käskettiin yhdistää rannikkoiskuosastoiksi. Nämä rannikkoiskuosastot tuli merivoimien käskyn mukaisesti kouluttaa yhteistoimintaan keskitetysti käskettyjen komentoelimien, rannikkoprikaatien, alaisuudessa.⁴⁶

Lisäksi muodostettaviin rannikkoiskuosastoihin on liitettävä viesti-, rannikkopioneeri- ja toimitusjoukkueet muodostamisesta vastaavien linnakkeistojen vastaavista osastoista.

⁴² MerivE no 246/Op.2./sal., 30.6.1941 T-8867/23

⁴³ MerivE no 525/Op.2./sal., 8.7.1941 T-8867/23

⁴⁴ MerivE no 468/Op.3.sal., 9.7.1941, T-8867/23

⁴⁵ MerivE no 468/Op.3.sal., 9.7.1941, T-8867/23

⁴⁶ MerivE no 525/Op.2./sal., 8.7.1941 T-8867/23

Venekuljetusryhmät on liitettävä linnakkeiston toimitusjoukkueeseen ja –komppaniaan ja on niitä pyrittävä kouluttamaan ja käyttämään keskitetysti koko iskuosaston puitteissa.⁴⁷

Varsinaisiin sotatoimiin liittyen, käskettiin kyseiset rannikkoiskuosastot alistaa erikseen mainittujen linnakkeistojen komentajien ja heidän esikuntiansa alaisiksi. Tämä alistussuhde ei kuitenkaan koskenut 4. rannikkoprikaatia ja sen alaisuudessa toimivaa tilapäistä taistelukoulua. Joukko-osastojen tuli muuttaa organisaatiotaan siten, että linnakkeistojen esikunnat niille alistettuine joukkoineen voitiin viipymättä irrottaa uusiin tehtäviin, mikäli tilanne niin edellytti.⁴⁸

Rannikkoiskujoukkojen koulutusta käskettiin jatkaa käskyssä mainittujen suuntaviivojen mukaisesti ja veneiden aseistaminen suunniteltujen tehtävien edellyttämään valmiuteen, aseistus mukaan lukien, tuli aloittaa. Merivoimien esikunta vaati valmius ilmoitukset 12.7.1941 mennessä.⁴⁹

3.2 3. Pioneerikomppania tilapäinen taistelukoulu ”Pyöriäisessä”

Pioneeripataljoona 32:n 3. komppania muodostettiin yhdistämällä 13. prikaatin pioneerikomppanioista 17.6.1941. Komppaniaan kuului kolme joukkuetta. Koulutus vasta muodostetulle komppanialle aloitettiin samalla. Ensimmäisten päivien koulutuksessa oli ase käsittelyssä, erityisesti konepistoolin käsittelyssä maastossa. Koulutus toteutettiin joukkueittain.⁵⁰

Aseenkäsittely taidolle, erityisesti konepistoolin käyttö ja käsikranaatinheitto tarkkuus vaihtelevassa maastossa ja eri näkyvyysolosuhteiden vallitessa, oli jo syöksyjoukko-oppaassa pantu erityinen painoarvo taistelussa menestymiseen.⁵¹ Koko koulutusvaiheen ajan, kuten myöhemmin ilmenee, harjoiteltiin ammuntaa ja käsikranaattien käyttöä.

Koulutuksen aloittaminen erityisesti erikoismiehistön osalta oli huomioitu pioneeripataljoonan esikunnassa ja sen vuoksi annettiin määräys 1. ja 2. komppanian osalta

⁴⁷ MerivE no 525/Op.2./sal., 8.7.1941 T-8867/23

⁴⁸ Sama

⁴⁹ Sama

⁵⁰ 3 / PionP 32 spk 17.6 – 11.10.1941, Spk 19848

⁵¹ Syöksyjoukko-opas, Päämaja, 10.12.1939, s.9 ja 15

noudattaa yleistä kertausharjoitusohjetta ja 3. komppanian koulutuksen painopisteen tulee olla rynnäkköpioneerikoulutuksessa, siten että komppania kykenee väkivaltaiseen ylimenoon yhdellä joukkueella.⁵²

Komppaniaa järjesteltiin uudelleen jo heti seuraavana päivänä ja nyt henkilöstö jaettiin uudelleen joukkueisiin ja erikoisryhmiin. Samalla jatkettiin edellisen päivän aiheita joukkuekohtaisina harjoituksina ja oppitunteina, oppituntien sisältönä konepistoolin rakenne ja käyttö sekä harjoituksina, pääaiheen ollessa edelleen konepistoolin käyttö maastossa.⁵³

Asekäsittelyharjoituksiin tuli 21.6.1941 lisäyksenä käsikranaatin ja polttopullon heittoharjoitukset. Pioneerien omaa koulutushaaraa vastaavana aiheena harjoituksiin lisättiin miinan raivausharjoittelua. Koulutus toteutettiin edelleen joukkueittain.⁵⁴

Komppania siirrettiin uudelle majoitusalueelle, Jomalvikiin 23.6.1941. Seuraavana päivänä komppaniassa aloitettiin kouluttaa kumiveneen käyttöä ja nimenomaan ylimenovälineenä. Lyhyen juhannusvapaan jälkeen, 24.6.1941 klo 13.00 – 19.00, kumiveneisiin liittyvää koulutusta jatkettiin harjoituksilla kumiveneiden käyttö ja ylimeno niillä. Kumiveneen käyttöön liittyvää koulutusta jatkettiin 27.6.1941, jolloin useammasta kumiveneestä rakennettiin kumivenelautta. Samoin harjoiteltiin edelleen ylimenon suoritusta.⁵⁵

Uutena aseena komppanian koulutukseen tuli liekinheitin. Koulutus aloitettiin aamupäivällä kahden henkilön tutustumisena kyseiseen taisteluvälineeseen ja jo iltapäivällä oli harjoitus liekinheitin käyttä. Liekinheitinkoulutusta jatkettiin seuraavana päivänä oppitunnin ja harjoituksen muodossa.⁵⁶

4. Rannikkoprikaatin käsky perustaa tilapäinen taistelukoulu, peitenimeltään ”Pyöriäinen”, Kopparön saareen tuli 25.6.1941. Taistelukouluun käskettiin seuraavat yksiköt Hangon Ryhmän alueelta: 11. Rajakomppania, 3. Pioneerikomppania pioneeripataljoona 32:sta, II lyhyt kanuunajaos 4. Rannikkoprikaatista sekä osasto Pitkänen.⁵⁷

⁵² 3 / PionP 32 spk 17.6 – 11.10.1941, Spk 19848

⁵³ Sama

⁵⁴ Sama

⁵⁵ Sama

⁵⁶ Sama

27.6.1941 klo 22.00 komppania liitettiin juuri perustettuun tilapäiseen taistelukouluun, ”Pyöriäiseen”. Komppania siirrettiin Skärlandetin saareen, Kopparön kylään, missä taistelukoulu aloitti toimintansa. Seuraavana päivänä komppania jaettiin jälleen uudelleen joukkueisiin ja ryhmiin, sekä aloitettiin koulutus iskujoukoista ja iskuryhmistä oppitunneilla kokoonpanoista ja joukkueiden ja ryhmien toiminnasta. Koulun johtajaksi oli määrätty 11. Rajakomppanian päällikkö kapteeni Murole.⁵⁸ Aikaisemmin oli perustettuun taistelukouluun määrätty jo 11. Rajakomppania, joka oli tullut Kopparöeseen 26.6.1941.⁵⁹

Koulutus jatkui nyt yhdessä 11. Rajakomppanian ja LK jaoksen sekä osasto Pitkäsen kanssa. Komppanioista muodostettiin seuraavat joukkueet: I – VI iskujoukkueet, kuljetusjoukkue, konekiväärijoukkue ja tykkipatteri.⁶⁰

3.2.1 Iskujoukkueitten koulutus ajalla 27.6 – 5.7.1941

4. Rannikkoprikaatin esikunta määräsi laadittavaksi yksityiskohtaisen koulutusohjelman. Yksityiskohtainen koulutusohjelma oli laadittava 27.6 – 10.7.1941 välistä aikaa varten, johon mennessä koulutustavoitteet oli saavutettava.⁶¹

Tilapäisen taistelukoulu ”Pyöriäisen” koulutusohjelmassa määritettiin seuraavat opetustarkoitukset: Vesistön ylittäminen ylimenokalustolla, tässä tarkoitettiin lauttapusseja ja lauttoja käyttäen, ja taisteluosaston vesistön ylitys moottoriveneitä käyttäen. Taisteluosaston kokoonpanoksi määritettiin kiväärikomppania, konekiväärijoukkue ja panssarintorjuntatykki tai kranaatinheitin. Sekä ylimenokalustoa ja moottoriveneitä käyttävien iskuryhmien ja taisteluosaston käyttö linnoitettujen ja kenttävarustettujen saarien valtaukseen.⁶²

Koulutuksessa siirryttiin enemmän taistelunmukaiseen koulutukseen maastossa ja miesten tehtäviin ja sijoittumiseen ryhmässä ja joukkueessa taistelun aikana. Vesistökooulutuksessa aloitettiin henkilöstön osalta myös totuttautuminen mereen ja uintikoulutus. Yksittäisten aseiden harjoittelua jatkettiin muun koulutuksen ohessa.⁶³

⁵⁷ 4. RPr:n E, tsto II, K.D.N:o 214/II/sal., 25.6.1941, T-22005/1

⁵⁸ 3 / PionP 32 spk 17.6 – 11.10.1941, Spk 19848

⁵⁹ 4. RPr spk 10.6 – 17.7.1941, Spk 21504; Kilkki, s.82

⁶⁰ 3 / PionP 32 spk 17.6 – 11.10.1941, Spk 19848

⁶¹ 4. RPr:n E, tsto II, K.D.N:o 214/II/sal. liite 2, 25.6.1941, T-22005/1

⁶² Sama

⁶³ 3 / PionP 32 spk 17.6 – 11.10.1941, Spk 19848; Kilkki s.82

Harjoituksissa suositeltiin käytettäväksi kovia patruunoita ja käsikranaatteja sekä räjähdysaineita. Miehistö tuli opettaa käsikranaattien ja kasapanosten käyttöön. Linnoitettujen asemien valtaamisen suorittamisessa tuli käyttää ohjeena taistelukorsujen valtaamisesta annettua ohjetta.⁶⁴

Kesäkuun lopussa, vajaa viikko koulun perustamisesta, 30.6.1941 iskujoukkueiden koulutuksessa siirryttiin jo ryhmän kovapanosammuntoihin. Harjoitusten aiheena oli iskuryhmä hyökkäyksessä ja käytettiin kovia kiväärin- ja konepistoolinpatruunoita sekä taistelukäsikranaatteja. Ampumaharjoituksen kesto yhdellä joukkueella oli neljä tuntia. Ylimenokoulutus iskujoukkueiden osalta alkoi oppitunneilla erilaisista ylimenovälineistä ja niiden käytöstä. Koulutus jatkui ylimenovalmisteluilla joka sisälsi veneiden viennin rannalle sekä niiden miehityksen isku- ja konekivääriyryhmillä, liikkumisen kumiveneillä ja maihinnousun harjoittelumaisesti (muodollinen koulutus) kallioisilla, syvillä ja matalilla rannoilla. Harjoituksen kestoksi yhden joukkueen osalta oli määrätty neljä tuntia. Räjätyskoulutus liitettiin yhtenä oleellisena harjoitusaiheena kaikkien iskujoukkueiden koulutukseen. Sisältö räjäytyskoulutuksessa oli tulilanka- ja nalliliitosten teko, panoksen sytyttäminen ja räjäytyksiin totuttautuminen. Panostyypeistä harjoiteltiin köysi-, putki- ja tankopanosten käyttöä.⁶⁵

Yhteisenä koulutus- ja harjoitusaiheena oli kaikille joukkueille yksittäisen miehen aseenkäsittelytaidon harjaannuttaminen niin, että jokainen mies pystyy vaihtamaan lippaan suuntamaan kinalosta konepistoolia. Käsikranaatin osalta jatkettiin käsittely- ja heittoharjoituksia.⁶⁶

1.7.1941 Iskujoukkueiden koulutuksessa aloitettiin harjoittelemaan ylimenoa, sen valmisteluita ja maihinnousua moottoriveneillä. Oppituntien aiheena oli taisteluhaudan vyörytys.

Iskujoukkueiden koulutuksessa jatkui ryhmän kokoonpanolla tapahtuva taistelukoulutus. Aiheena taisteluryhmä linnakkeen valtauksessa sekä käytännöllisillä oppitunneilla,

⁶⁴ 4. RPr:n E, tsto II, K.D.N:o 214/II/sal. liite 2, 25.6.1941, T-22005/1

⁶⁵ 3 / PionP 32 spk 17.6 – 11.10.1941, KA Spk 19848

⁶⁶ Sama

tarkoitettaneen oppitunteja, jotka sisältävät myös harjoitusta, taisteluensiavun antamista aiheina murtuneitten jäsenten lastoitus, lihahaavojen sitominen, kiristysiteen käyttö ja erilaiset kuljetusasennot. Iskujoukkue kokoonpanossa harjoiteltiin joukkueen liikkumista ryhmittyneenä ja kokoontumista. Harjoittelu päättyi iskujoukkueen hyökkäysharjoitukseen kenttävarustettua asemaa vastaan.⁶⁷

Ryhmäkohtaisen koulutuksen painopiste siirrettiin taisteluun ylimenon jälkeen ja harjoituksissa aloitettiin yhdistämään aikaisemmin harjoiteltuja osia yhdeksi kokonaisuudeksi. Harjoituksiin sisällytettiin ylimenovalmistelut, iskuryhmän ylimeno ja maihinnousu saaren, jossa oli kenttävarusteltuja pistokkeita ja avonaisia tuliasemia. Harjoitukset toteutettiin ranskalaisia hyökkäys käsikranaatteja, normaali patruunoita ja kasapanoksia käyttäen. Suoritustaan odottavilla ryhmillä jatkettiin oheiskoulutuksena ase käsittelyä painopisteinä konepistoolin käsittely ja käsikranaatin heittoa.⁶⁸

Ylimenokalustossa siirryttiin kumiveneistä moottoriveneisiin. Uuteen kalustoon ja sen käyttöön liittyen jouduttiin miettimään koko ylimenoa ja siihen liittyviä toimintoja uudelleen. Moottoriveneiden kanssa suoritettavat ryhmittymismuodot, liikkuminen ryhmittyneenä ja sovittujen merkkien suunnittelu ja kokeilu suoritettiin harjoituksen ohessa.⁶⁹

Saarien valtaamiseen liittyvinä asioina koulutusohjelmassa käskettiin kouluttaa rantaesteen raivaaminen, joka sisälsi vedenalaiset esteet sekä rantaviivalle ja rannalle rakennetut esteet ja maihinnousupaikan varmistaminen. Taistelutoiminnasta käskettiin kouluttaa saaren nopeaan valtaamiseen käytettävä menetelmä miehen tarkkuudella niin, että jokainen mies tietää tehtävänsä, kenttävarustettujen ja linnoitettujen asemien valtaaminen, eteneminen seuraavaan tavoitteeseen.⁷⁰

Taisteluharjoituksissa siirryttiin ylimenoharjoittelun jatkona kahden joukkueen yhdistettyyn harjoitukseen saaren valtaamiseksi. Taisteluharjoituksiin liitettiin mukaan myös pioneeritoiminta kaikkien joukkueiden koulutukseen. Pioneerikoulutuksessa harjoiteltiin aukon tekeminen piikkilanka- ja kiviesteeseen, kerrattiin eri panosten käyttö ja koulutettiin

⁶⁷ 3 / PionP 32 spk 17.6 – 11.10.1941, Spk 19848

⁶⁸ Sama

⁶⁹ Sama

⁷⁰ 4. RPr:n E, tsto II, K.D.N:o 214/II/sal. liite 2, 25.6.1941, T-22005/1

erimalliset esteet (vesieste, lieriöeste, 5-rivinen este, espanjalaiset ratsut, ja häkkyrät). Teknillinen ja taistelunmukainen harjoitus järjestettiin erikseen.⁷¹

Panostamisen ja esteiden raivaamisen lisäksi iskujoukkueille koulutettiin toiminta jouduttaessa vihollisen miinoitteeseen. Koulutuksen pääaihe oli käyttäytyminen ansa- ja miinakenttään jouduttaessa sisältäen aukon raivaamisen, viitoituksen ja vartioinnin. Oppitunnilla aihetta käsiteltiin tutustumalla viholliselta saatuun sotasaalismiinaan, suomalaiseen iskusytyttimeen ja ansan ja miinan vaarattomaksi tekoon.⁷²

Suojelukoulutuksessa iskujoukkueille koulutettiin ja harjoitettiin suojanaamarin erikoisominaisuudet, valmius- ja käyttökuntoonlaitto sekä harjoitettiin naamarin asettaminen kasvoille niin paikalla kuin liikkeessä. Lisäksi harjoitettiin ampumista suojanaamaria käyttäen. Oppitunneilla opetettiin suojeleusiapu ja kaasun vaikutukset.⁷³

Ylimenoharjoitusten lisäksi on harjoituksia järjestettävä myös seuraavista aiheista:

- viestiyhteyksien järjestäminen erilliselle saarelle ja viestitys eri välineillä
- partiotoiminta sisältäen tiedustelupartion toiminnan, vangin sieppauksen sekä yksittäisen moottoriveneen yllättäminen ja tuhoaminen
- moottori- ja soutuveneillä sekä kanooteilla on harjoitettava siirtymistä tuulen ja airojen avulla
- järjestelmällinen vetäytyminen saarelta tai rannalta vihollisen painostuksen tai tykistötulen vaikutuksen alaisena suojasavuja käyttäen.⁷⁴

3.2.2 Kuljetusjoukkueen koulutus 27.6 – 5.7.1941

Osa ylimenokalustoilla tapahtuvasta koulutuksesta sisältyi kaikkien joukkueiden koulutukseen pääpaino oli, kuten seuraavassa kappaleessa ilmenee, miesten tehtävissä, paikoissa ja toiminnassa ylimenon eri vaiheissa ja eräissä muissa kaikkia koskevissa aiheissa. Kuljetusjoukkueen koulutuksessa keskityttiin erilaisen kaluston käsittelyyn ja materiaalin ja yhdessä tykkijaoksen kanssa myös tykkien ylikuljetukseen.

⁷¹ 3 / PionP 32 spk 17.6 – 11.10.1941, Spk 19848

⁷² Sama

⁷³ Sama

⁷⁴ HR:n kirj.N:o 1912/2.sal, 7.4.1942, T-22005/1

Vesistön ylittäminen ylimenokalustolla käskettiin suorittaa voimassaolevan ohjesäännön, tässä viitattaneen pioneerijoukkoja koskeviin ohjesääntöihin ylimenokalustosta, materiaalia ei ollut tekijän käytössä, ja ohjeiden mukaisesti. Taisteluosaston ylimenosta moottoriveneillä käskettiin kouluttaa ainakin perusyksikön jaon veneisiin, miesten totuttaminen nopeaan veneeseen menoon ja maihinnousun veneestä, konetuliaseiden sijoituksen veneen keulaan ja tulenanto veneen ollessa kulussa, miesten totuttamisen pelastusvälineiden käyttöön muun muassa henkilökohtaiset välineet, vuotojen tukkimisvälineet, haavoittuneiden ensiapuvälineet, sovittujen merkkien määräämisen ja harjoittamisen yhteyden pitoa varten veneiden välillä ja veneen nopean rantaan ajon suorittaminen käskettyyn paikkaan. Kuormaus- ja purkuharjoituksiin on sisällytettävä nopea pelastusvälineiden riisuminen, kahlaaminen ja lyhyiden matkojen uiminen varusteissa.⁷⁵

Ylikuljetus suorituksena käsitti kuormauksen veneisiin, veneitten kuljetuksen maalia kohti ja purkauksen rannalle. Johtamisvastuusta kuljetuksen aikana käskettiin ylikuljetettavan joukon johtajan vastuulle järjestys veneisiin mentäessä, sijoittuminen veneessä ja rantautuminen, kuri kuljetuksen aikana ja muut sotilastehtävät Moottoriveneen kuljettaja puolestaan vastasi veneen kiinnittämisestä ja asemasta laiturilla, sen irrottamisesta rannalta, veneen kulusta, moottorin käytöstä ja kulkemisesta määrättyä kulkureittiä noudattaen käskettyyn kohtaan vihollisen rannassa.⁷⁶

Koska käytössä olevat moottoriveneet eivät olleet malleiltaan yhdenmukaisia, oli harjoitusten ja kokeilujen avulla täsmällisesti määritettävä yksityiskohdat eri venetyypit huomioon ottaen:

- järjestys moottoriveneeseen mennessä
- asettuminen määrätuille paikoille veneissä
- tähytyksen järjestäminen eteen ja sivuille
- siirtyminen liikkeellä olevasta moottoriveneestä toiseen moottoriveneeseen tai soutuveneeseen
- pelastusvälineiden käyttö ja veteen joutuneen nostaminen veneeseen.⁷⁷

⁷⁵ 4. RPr:n E, tsto II, K.D.N:o 214/II/sal. liite 2, 25.6.1941, T-22005/1

⁷⁶ Sama

⁷⁷ Sama

Veneen liikkeellä ollessa oli harjoiteltava:

- veneen suunnan, veneiden ryhmytyksen sekä yhteyden säilyttämistä veneiden ja johtajan välillä
- veneiden ohjailua kartan, merikortin, kompassin sekä myös tähtien, auringon ja kellon avulla
- kuljetun matkan määrittelemistä ja tarkastusta vauhdin, kellon ja kulkusuunnan avulla.⁷⁸

Kuljetusjoukkueen koulutuksessa jatkettiin aiemmin, jo pioneerikomppanialle, aloitettua koulutusta kumiveneiden kanssa. Koska henkilöstö oli osittain vaihtunut, oli koulutuksessa aloitettava osin uudelleen perusteista, eli tutustumisella kumiveneisiin. Yllätyksellisyyteen ja salassa tapahtuvaan ylimenon valmisteluun liittyen alettiin kumiveneiden kanssa harjoitella niiden täyttäminen ja kantaminen sekä veteen vieminen, soutupaikkojen miehitys, liikkuminen kumiveneellä, pikasoutu ja maihinnousu.⁷⁹

Harjoituksia tuli järjestää myös huonoissa näkyvyys- ja sääoloissa.⁸⁰ Kuljetusjoukkueen harjoittelussa toteutettiin 30.6.1941 kokeiluluonteisia harjoituksia. Harjoittelu toteutettiin yöllä aiheina kuormaus, liikkuminen ja purkaus äänettömästi. Päivällä harjoituksia jatkettiin harjoittelemalla panssarintorjuntatykin kuljetusta kahdella pienellä kumiveneellä ja rantautumisalueen toiminnoilla, tällä kertaa siten, että lauttaa ei purettu vaan se jätettiin maihinnousurannalle ja ainoastaan naamioitiin. panssarintorjuntatykin kuljetuksen lisäksi harjoiteltiin myös lyhyen kanuunan kuljetus kahdella pienellä kumiveneellä..⁸¹

Illalla kuljetusjoukkue yhdessä tykkipatterin kanssa antoi koulun johtajalle kuljetusesityksen päivän kokeiluiden tuloksista.⁸²

Kuljetusjoukkue jatkoi materiaalin kuljetusharjoituksia ja yöllä harjoiteltiin henkilöauton ylikuljetusta moottorivenelautalla. Päivällä harjoituksissa siirryttiin käyttämään panssarintorjuntatykin ja lyhyen kanuunan kuljettamiseen moottorivenelauttaa.

⁷⁸ 4. RPr:n E, tsto II, K.D.N:o 214/II/sal. liite 2, 25.6.1941, T-22005/1

⁷⁹ 3 / PionP 32 spk 17.6 – 11.10.1941, KA Spk 19848

⁸⁰ 4. RPr:n E, tsto II, K.D.N:o 214/II/sal. liite 2, 25.6.1941, T-22005/1

⁸¹ 3 / PionP 32 spk 17.6 – 11.10.1941, KA Spk 19848

⁸² Sama

Liikkumisharjoituksia kumiveneillä jatkettiin. Kumiveneiden käsittelyä maissa ja soutuharjoituksia jatkettiin muun harjoitustoiminnan ohessa.⁸³

3.2.3 Kumiveneet ja niiden käyttö

Rannikkolohkojen komentajat veloitettiin käskemään yksityiskohtainen koulutus kaikille joukkoyksiköille, jotka voivat yleisoperaation puitteissa tulla ylikuljettaviksi. Koulutus tuli antaa myös muille kuin jalkaväki- ja pioneerijoukoille eli myös tykistölle ja huoltojoukoille. Miehistön oli harjoitettava kumiveneitten käsittely, täyttäminen ja tyhjentäminen. Kuormausharjoittelussa oli kiinnitettävä erityisesti huomiota miesten sijoittumiseen kumiveneessä ja kuormausjärjestykseen veneeseen menossa ja rantautumisen yhteydessä. Lähitulikannan muodostaminen ja tähystyksen järjestelyt kuuluivat myös harjoiteltaviin asioihin. Kuljetusharjoituksissa on kiinnitettävä erityistä huomiota toiminnan äänettömyyteen. Yhteyden pito oli harjoitettava merkkejä käyttäen ja soutamisen suorittaminen mahdollisimman hiljaa.⁸⁴

Käytettävät kumiveneet olivat pieni ja iso kumivene. Isojen kumiveneiden käyttötarkoitus oli miehistön, kuormaston, tykistön ja keveiden panssarivaunujen ylikuljetus. Miehistöä ja keveitä kuormia voitiin kuljettaa erillisillä kumiveneillä, raskaampia kuljetuksia varten kumiveneistä tehtiin lauttoja. Pieniä kumiveneitä oli tarkoitettu käytettäväksi ainoastaan partioiden ylimenovälineinä sekä miehistön ylikuljetuksiin.⁸⁵

⁸³ 3 / PionP 32 spk 17.6 – 11.10.1941, Spk 19848

⁸⁴ HR:n kirj.N:o 1912/2.sal, 7.4.1942, T-22005/1

⁸⁵ Kumiveneopas, Kalusto M/41-R,1942, Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino, 1942, Helsinki,s.9

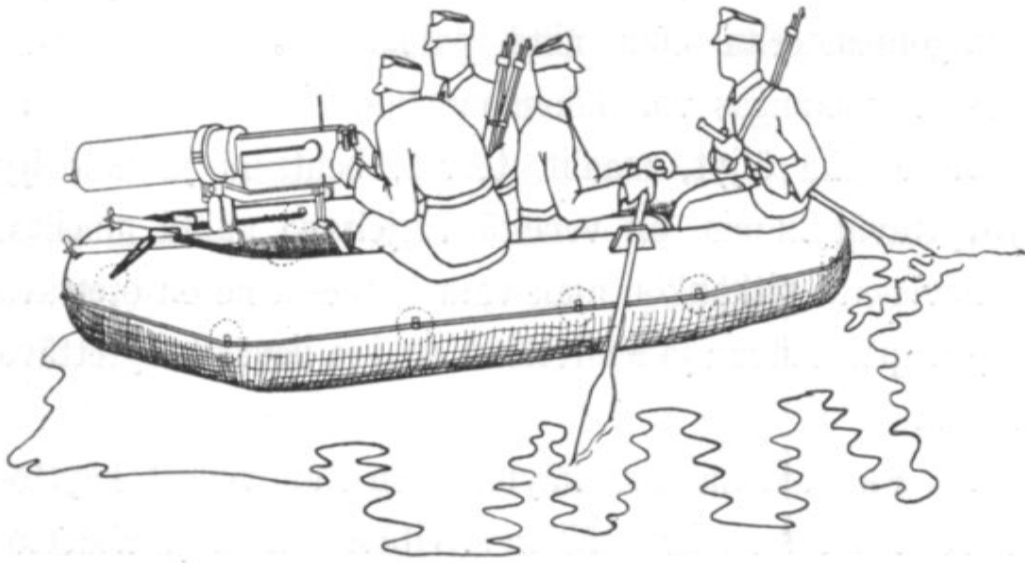
Kuva 2. Iso kumivene ja sen soutaminen.⁸⁶

Ison kumiveneen kuljetuskyky oli soutumiehistön, perämies eli veneen päällikkö ja 6 – 8 melojaa, lisäksi 20 miestä täysine varusteineen tai 14 miestä ja raskas konekivääri tai 10 miestä ja 76 mm:n kanuuna ilman etuvaunua. Yhden ison kumiveneen kantavuus oli 3,5 tonnia. Mikäli isoista kumiveneistä rakennettiin lauttoja, saavutettiin jopa 12 tonnin kuljetuskyky. Pienen kumiveneen kuljetuskyky oli 5 miestä varusteineen ja pikakivääri tai 4 miestä ja raskas konekivääri. Pienen kumiveneen kantavuus oli 700 kg.⁸⁷ Pyöriäisessä oli kokeiltu ja harjoiteltu panssarintorjuntatykin ja lyhyen kanuunan ylikuljetusta kahdesta pienestä kumiveneestä tehdyllä lautalla.⁸⁸

⁸⁶ Kumiveneopas, s.38

⁸⁷ Kumiveneopas, s.9

⁸⁸ 3 / PionP 32 spk 17.6 – 11.10.1941, Spk 19848

Kuva 3. Konekivääri kumiveneessä.⁸⁹

3.2.4 Konekiväärijoukkueen koulutus 27.6 – 5.7.1941

Konekiväärijoukkueella koulutus aloitettiin konekivääriryhmän asemaan meno, tulenavaus, aseman vaihto ja eteneminen harjoituksilla sekä seuraamalla ryhmittäin oman joukkueen taisteluharjoitusta. Konekiväärin käsittelyä jatkettiin käsittelyharjoituksin.⁹⁰

⁸⁹ Kumiveneopas, s.38

⁹⁰ 3 / PionP 32 spk 17.6 – 11.10.1941, Spk 19848

Kuva 4. Raskas konekivääri pienessä kumiveneessä.⁹¹ Kuva on Uudenmaan ratsuväkirykmentin harjoituksesta 1920-luvulta, jolloin jo oli ainakin kokeiltu ylimenoon liittyen raskaan konekiväärin käyttöä pienestä kumiveneestä ylimenon tukemiseksi.

Konekiväärirykmentin harjoittamista jatkettiin kuljetus harjoituksilla niin veneissä kuin vaihtelevassa maastossa. Aseenkäsittelyharjoituksissa siirryttiin suuntausharjoituksiin liikkuvaan maaliin maalla, vedessä ja ilmassa. Ampumatoiminnassa ampumista harjoiteltiin rajoittimia käyttäen pimeällä ja savuverhon lävitse.⁹²

Annetun ohjeistuksen mukaan oli kokeiltava ja harjoitettava ylimenoon liittyen jokaiseen veneeseen muodostettavan lähitulikannan muodostaminen pikakivääreitä ja erityisesti konepistooleja käyttäen. Ammuntaa oli harjoitettava veneistä myös niiden ollessa liikkeessä ja pimeällä.⁹³

3.2.5 Tykkipatterin koulutus 27.6 – 5.7.1941

Iskukomppaniaan kuuluva tykkipatteri muodosti komppanian tärkeimmän tulitukiosaston. Tykkipatterin raskaat aseet olivat 27 mm:n panssarintorjuntakanuuna vuosimallit 34 ja 37,

⁹¹ <http://www3.lappeenranta.fi/museot/verkkonayttelyt/heihoplaa/sivut/thsota.html>, 19.3.2012

⁹² 3 / PionP 32 spk 17.6 – 11.10.1941, Spk 19848

⁹³ 4. RPr:n E, tsto II, K.D.N:o 214/II/sal. liite 2, 25.6.1941, T-22005/1

tunnettiin nimellä ”Marianne”, jatkossa PstK, ja 76 mm:n lyhyt kanuuna vuosimallia 10/13, jatkossa LK-tykki.

Kuva 5. 25 PstK/34 tulitoiminnassa.⁹⁴

Tykkipatterinharjoittelu sisälsi alkuvaiheessa tuliaseaman valintaa, tuliaseaman vaihtoa ja tykin käsittelyä sekä suuntausharjoittelua. Koulutusta jatkettiin tykin vetoharjoituksilla kallioisessa saaristomaastossa, jyrkkää kalliota ylös ja alas sekä muutoin vaikeassa saaristomaastossa.⁹⁵

Yhdessä kuljetusjoukkueen kanssa tykkipatteri osallistui kaikkiin ylimenoharjoituksiin, joissa harjoiteltiin tykkikaluston ylikuljetuksia.⁹⁶

Tulikannan muodostamisesta ohjeistettiin saaristo olosuhteisiin liittyen, koska etäisyydet ovat suuret, on aseiden paikkojen valinnassa kiinnitettävä huomiota tulen tehokkuuteen ja niiden nopeaan siirtämiseen tuliaseamasta toiseen. Ampumamenetelmänä tulee ainoaksi vaihtoehdoksi suorasuuntaus ammunta. Tulikannalla tarkoitettiin raskaiden aseiden sijoittamista ylimenoa tukevaksi tulitukiosastoksi, joko lähtörannalle, mikäli siitä oli näköyhteys rantautumisalueelle tai siten, että tulitukiosasto sijoitettiin johonkin toiseen

⁹⁴ Geir Brenden & Arne Håkon Thomassen, SS-Schijäger Bataillon ”Norge”. Norska skidjägare påöstfronten 1941-44, Leandor & Ekholm Publishing, Stockholm, 2010, s. 29.

⁹⁵ 3 / PionP 32 spk 17.6 – 11.10.1941, Spk 19848

⁹⁶ Sama

saareen, josta se kykeni toimimaan mahdollisimman monen aseensa voimin ylimeren tukemiseksi.⁹⁷

Tykkien käsittelyharjoitukset maastossa jatkuivat ja ampumatoiminnassa alkoi suorasuuntausammunnat. Tulitoimintaharjoittelussa tuli kiinnittää erityistä huomiota tykin suuntaukseen ja sen nopeutta oli kehitettävä.⁹⁸

Tuliasematoiminta harjoituksissa harjoitteluun lisättiin tykkimiehistön eri tehtävien harjoittelu.⁹⁹

3.3 Koulutus ajalla 5.7 – 15.7.1941

Iskukomppanian kokoonpanoa muutettiin 5.7.1941. Komppaniasta muodostettiin kolme kokoonpanoltaan erilaista osastoa, joilla koulutusta jatkettiin keskittyen kunkin osaston kohdalla sille suunniteltuun tehtävään. Osastot olivat seuraavat: Osaston yksi muodostivat edellisen kokoonpanon I ja II iskujoukkue sekä I pioneerijoukkue. Osaston kaksi muodostivat III iskujoukkue, tykkipatteri ja II pioneerijoukkue ja puolet III:sta pioneerijoukkueesta. Osaston kolme muodostivat IV iskujoukkue, kuljetusjoukkue ja puolet III:sta pioneerijoukkueesta. Muutoksia tapahtui myös isku- ja rynnäköpioneerityhmien kokoonpanoissa. Uudet kokoonpanot ja miesten tehtävät opetettiin oppitunnilla.¹⁰⁰

Koulutus jatkui nyt suuremmilla osastoilla mutta alkuvaiheessa osastoilla jatkettiin edellisen vaiheen aikaisia koulutus- aiheita, erityisesti suojele- ja pioneerikoulutuksen aiheita koska niitä ei ollut ehditty jokaiselle joukkueelle kouluttaa ensimmäisen vaiheen aikana. Taistelukoulutuksessa menttiin kuitenkin eteenpäin. Koulutusta jatkettiin maaston hyväksi käytön harjoittelulla, etenemistapojen, vahvistettujen merkkien kertaamisella, vihelymerkkien silmänräpäyksellisellä tottelemisella. Ase- ja ampumakoulutuksessa alettiin harjoitella uuden kokoonpanon mukaisen iskuryhmän käsikranaatti- ja konepistoolimiehen välistä yhteistoimintaa.¹⁰¹

⁹⁷ 4. RPr:n E, tsto II, K.D.N:o 214/II/sal. liite 2, 25.6.1941, T-22005/1

⁹⁸ 3 / PionP 32 spk 17.6 – 11.10.1941, KA Spk 19848

⁹⁹ Sama

¹⁰⁰ Sama

¹⁰¹ Sama

Taistelukoulutuksessa jatkettiin iskuryhmien ja iskujoukkueiden liikkumisen harjoittelua tilanteen mukaisesti ryhmittyneenä ja tilanteeseen sidottuina harjoituksina. Harjoitusten tilanteet tähtäsivät kenttävarustellun aseman, saaren tai linnakkeen valtaamiseen ja etenemisen jatkamiseen kohteen valtauksen jälkeen.¹⁰²

Tykkipatterilla jatkettiin kuljetusharjoituksia yhdessä kuljetusjoukkueen kanssa sekä rantautumisen toteuttaminen erilaisille rannoille. Tykkipatterin koulutus koostui veneisiin ja venelautalle kuormauksen, ylikuljetuksen, maihinnousun ja tykin vedon jyrkälle kalliolle.¹⁰³

Tykkipatteri suoritti koeammuntoja PstK- ja LK-tykkikalustolla. LK-tykki oli kiinteässä asemassa ja sillä ammuttiin veden yli toiseen saareen, ampumaetäisyyden ollessa 800 metriä. Tykin kranaatti todettiin erittäin hyvin sirpaloituvaksi kallioisessa maastossa, ja tehoon oltiin tyytyväisiä. PstK:n koeammunnat suoritettiin asean ollessa kiinnitettynä moottoriveneeseen. Tulokset koeammunnoista olivat, että veneen ollessa liikkeessä osutaan paremmin kuin paikallaan olevasta veneestä.¹⁰⁴

Jokaiselle joukkueelle tuli muun koulutuksen ohessa lisä kouluttaa suojautuminen hyökkäysvaunulta, vastatoimenpiteet vihollisen käsikranaattien heittäminen torjumiseksi, pistintaistelun perusteet ja taisteluasennot (väistöt, iskut, lyönnit), savurasioiden käyttö ja suojautuminen tykkituloilta.¹⁰⁵

Iskujoukkueiden maihinnousu vaikealla tai jyrkälle rannalle harjoitettiin käyttäen apuna tilapäistikkaita ja iskuryhmän miesten yhteistoimintaa.

Joukkueiden yhteistoimintaa, maihinnousun suorittaminen portaittain ja saaren valtaus harjoitettiin myös yöllä. Harjoittelua koko komppanialla jatkettiin seuraavana päivänä, jolloin myös Merivoimien komentaja kenraali-majuri Väinö Valve oli seuraamassa toimintaa.¹⁰⁶

Harjoitusten ohessa oli kokeiltava ja saatujen kokemusten jälkeen koulutettava savutuksen käyttö ylimenon suojaamiseen.¹⁰⁷ Savuverhon oikeanlaista levittämistä ja savun

¹⁰² 3 / PionP 32 spk 17.6 – 11.10.1941, Spk 19848

¹⁰³ Sama

¹⁰⁴ Sama, liite koeammunnoista

¹⁰⁵ 3 / PionP 32 spk 17.6 – 11.10.1941, Spk 19848

¹⁰⁶ Sama

käyttäytymistä tutkittiin ja kokeiltiin harjoituksen ohessa. Savuverhon levittämisestä ja sen käyttäytymisestä pikakiittäjästä laskettuna saatiin kokeilujen jälkeen seuraavanlaisia johtopäätöksiä:

” Tehokkain savuverho syntyy, jos vene menee mahdollisimman nopeata vauhtia ja palavaa savurasiaa pidetään aivan veneen pakoputken vieressä. Silloin ilma virta ikään kuin imee savun veden pintaan kiinni ja ikään kuin savun kosteus (tiheys) samalla lisääntyisi. ”¹⁰⁸

Panssarintorjunnasta joukkueille koulutettiin polttopullojen käyttö ja hyökkäysvaunun lähitorjunta.¹⁰⁹

Yksittäisen miehen aseenkäsittelytaitoja harjoitettiin aina, kun siihen oli aikaa. Pääpaino oli edelleen käsikranaatin pituus- ja tarkkuusheitossa erilaisissa maastoissa.

Käynnissä oleva sota häiritsi aika-ajoin koulutusta, mutta sopiva koulutusaihe löytämällä saatiin todellinen tilanne palvelemaan koulutusta. 7.7.1941 joukoilla oli etenemisharjoituksen yhteydessä maasto etsintää epäillyn alueelle pudotetun desantin löytämiseksi.¹¹⁰

10.7.1941 yksi iskujoukkue käskettiin irrottaa taistelukoulusta ja siirtää se Bromarviin. Joukkue palasi takaisin taistelukouluun 12.7.1941. Se oli ottanut osaa Horsön saaren taisteluun 10.7.1941 ja kärsinyt yhden miehen tappiot.¹¹¹

3.4 Taktiikka

Maihinnousuharjoituksissa on kiinnitettävä erityistä huomiota erityisesti seuraaviin seikkoihin:

- nopea siirtyminen veneestä rannalle, joko moottoriveneestä soutuveneeseen avulla tai suoraan moottoriveneestä rannalle apusiltoja käyttäen
- sillanpääaseman muodostaminen ja sivustojen varmistaminen

¹⁰⁷ 4. RPr:n E, tsto II, K.D.N:o 214/II/sal. liite 2, 25.6.1941, T-22005/1

¹⁰⁸ 3 / PionP 32 spk 17.6 – 11.10.1941, KA Spk 19848, liite savuverhon kehittäminen

¹⁰⁹ 3 / PionP 32 spk 17.6 – 11.10.1941, KA Spk 19848

¹¹⁰ Sama

¹¹¹ Sama

- maaston hyväksikäyttö ja rantaviivalle pureutuminen
- maihinnousupaikan varmistaminen ja veneiden kääntäminen tulosuuntaan, kiinnittäminen rantaan ja kätkeminen
- nopea tiedustelun aloittaminen
- lähitulikannan järjestelyt sillanpää asemassa.

Saarien valtausoperaatioon liittyen käskettiin johtosuhteet niin, että mikäli laivaston pääosa on tehtävässä mukana, johtaa operaation laivaston esikunta. Muussa tapauksessa siihen irrotetaan erikseen määrättävä rannikkoprikaatin esikunta ja tämän alaisiksi voidaan määrätä yksi tai useampi rannikkoiskuosasto esikuntineen ja joukkoineen.¹¹²

Saaren valtaamiseen tähtäävässä taktiikassa annettiin suuri merkitys joukon johtajan päätökselle, kuinka hän toteuttaa annettu tehtävä. Toimintavaihtoehtoja oli kaksi, joista johtaja tilanteen mukaan valitsi käytettävän vaihtoehdon. Joko joukon johtaja päättää hyökätä sillanpää asemasta saaren halki seuraavaan tavoitteeseen tai hän hyökkää saaren rantoja pitkin jättäen keskikohdan saaresta mottiin. Molemmat toimintavaihtoehdot tuli harjoitella, ja harjoituksen yhteydessä tuli sopiva ryhmitys ja tulikannan järjestelyt kokeilla.¹¹³ Syöksyjoukko-oppaassa oli vastaavasti johtajan päätösvalta viety ylemmälle tasolle siten, että syöksyjoukolle annettavassa käskyssä käsketään koko toiminta pienintäkin yksityiskohtaa myöten ylemmältä tasolta.¹¹⁴

Saaren valtaamiseen tähtäävä operaatio oli suunniteltu toteutettavan vaiheittain seuraavalla tavalla:

- Ensimmäisenä hyökkäävät rannikkoiskukomppaniat tarkoituksen mukaisesti ryhmitettyinä. Ylimeno tapahtuu nopeakulkuisilla moottoriveneillä ja vartiomoottoriveneillä. Ylimenoa tuetaan laivasto- ja ilmavoimien tulella ja suojataan savutuksella. Välittömästi iskujoukkojen perässä tulee hinaajat hinaten sillanpään rakentamiseen soveltuvia proomuja purkauskalustoineen.
- Toisessa portaassa sillanpäähän on tarkoitus kuljettaa riittävä määrä torjuntakomppanioita sillanpään varmistamiseksi. Toisen portaan mukana

¹¹² MerivE no 525/Op.2./sal., 8.7.1941, T-8867/23

¹¹³ HR:n kirj.N:o 1912/2.sal, 7.4.1942, T-22005/1

¹¹⁴ Syöksyjoukko-opas, Päämaja, 10.12.1939, s.15

sillanpäähän kuljetetaan myös konekiväärijoukkueita ja kevyitä jaoksia. Kuljetuksiin on tarkoitus käyttää moottoriveneitä.

- Kolmannessa portaassa sillanpäähän kuljetetaan jalkaväkijoukkoja merivoimille alistetuista jalkaväen joukko-osastoista. Jalkaväkijoukot on tarkoitettu suojaamaan saarten linnoittamista. Joukot on tarkoitus kuljettaa kohteeseen tykkiveneitä, miinanlaskijoita, kuljetuslaivaryhmää, hinaajia, jahteja ja kaljaaseja käyttäen.
- Neljännen ja viimeisen portaan muodostavat linnoitusjoukot raskaine tykkeineen. Saaren valtaamiseen osallistuneet joukot tuli käskyn mukaan irrottaa operaatiosta kun niitä ei tarvittu. Joukkojen irrotus tuli aloittaa rannikkoiskujoukoista jotta mahdollinen uusi valtausoperaatio saataisiin aloitettua nopeasti.¹¹⁵

Puolustukseen ryhtyminen vihollisen painostuksesta tai muusta syystä on vain väliaikainen ratkaisu, jonka aikana on saatava lisäjoukkoja sillanpäähän ja vahvistettava tulikantaa hyökkäyksen jatkamiseksi. Irtautuminen saaresta taistelun alaisena tulee kysymykseen vain poikkeustapauksena.¹¹⁶

3.5 Johtopäätös

Juuri alkanut sota ei ainakaan helpottanut koulutuksen toteuttamista, siten kuin se olisi ollut asetettujen tavoitteiden kannalta tarpeen. Kuten aiemmin jo käy ilmi, oli kaikesta koulutuksessa tarvittavasta materiaalista pulaa tai se jouduttiin korvaamaan vanhentuneella tai kyseiseen koulutukseen huonosti soveltuvalla materiaalilla.

Kuljetusvälineissä suurin puute oli moottorivenekaluston vähyys. Lisäksi käytössä olevat veneet olivat tyypiltään erilaisia, jolloin jouduttiin lähes venekohtaisesti soveltamaan ja kokeilemaan harjoitusten yhteydessä miesten siirtymistä veneisiin ja veneistä. Kumiveneiden osalta ei vastaavanlaista puutetta ollut.

Aseistuksen osalta tykkipatterilla oli käytössään hieman vanhentunutta kalustoa mutta kuten koeammuntaraportista käy ilmi, oli se kuitenkin tarkoitukseensa sopivaa ja kokonsa ja

¹¹⁵ MerivE no 525/Op.2./sal., 8.7.1941 T-8867/23

painonsa puolesta ylikuljetuskelpoista myös kumivenelauttakalustolla ja käsiteltävyydeltään saaristo-olosuhteisiin soveltuvaa.

Konetuliaseistus oli alkuvaiheessa linnakkeilta muodostettujen iskukomppanioitten osalta sekalaista. Tämä epäkohta saatiin korjattua Merivoimien esikunnan käskyllä, jolla aseet kohdennettiin malleittain eri yksiköille.

Joukkojen käyttöperiaatteita ja toimintatapoja sekä kokoonpanoja muutettiin ja tarkennettiin lyhyen koulutusjakson aikana muutamaan kertaan. Koska harjoitukset varsinkin koulutuksen alkuvaiheessa olivat samalla kokeilutilanteita otettiin niistä saadut kokemukset mahdollisimman nopeasti koulutukseen ja muutettiin aiemmin käytettyjä menetelmiä. Samoin meneteltiin aseiden ja muun kaluston käytön osalta.

¹¹⁶ HR:n kirj.N:o 1912/2.sal, 7.4.1942, T-22005/1

4. YHDISTELMÄ

Talvisodan aikana havaittiin tarve saaristo-olosuhteisiin tottuneille joukoille. Jo pelkästään saaristomaasto vaati joukoilta erilaista koulutusta verrattuna tavanomaiseen metsämaastossa käytävään taisteluun. Tarpeeseen vastattiin muodostamalla rannikkosissiosastoja mutta talvisodan aikana ei toimintaa saatu kunnolla järjesteltyä. Pulaa oli niin aseista kuin kuljetusvälineistä. Mutta kokemuksia saatiin ja niitä aloitettiin sodan jälkeen, välirauhan aikana toteuttamaan.

Koulutusta toteutettiin välirauhan aikana varuskunnissa. Hangon alueella oman haittansa muodosti vuokra-alueen läheisyys, koska osa joukoista sitoutui vuokra-alueen rajan valvontaan. uuden sodan kynnyksellä koulutusta tehostettiin ja saatiin lisää kalustoa, erityisesti aseistusta lisää. Sodan alettua voitiin maihinnousu sotatoimea alkaa kouluttamaan sodan ajan kokoonpanossa oleville joukoille. Merivoimissa nähtiin tarpeellisena perustaa rannikkoiskukomppanioita, aluksi muuttamalla linnakkeilla olevia torjuntakomppanioita iskukomppanioiksi ja jo heti kesäkuun 1941 lopussa perustamalla tilapäinen taistelukoulu, joka otti vastuun erityisesti kokeiluluontoisesta harjoitustoiminnasta. Tulokset saaduista kokemuksista otettiin nopeasti käyttöön, jotta koulutettavat rannikkoiskukomppaniat saataisiin annetuissa määräajoissa operatiivisesti käyttövalmiiksi mahdollista Hangon vuokra-alueen valtaamista varten.

Vuokra-alueen valtaamisesta kuitenkin luovuttiin, koska Saksan hyökkäys itämeren eteläpuolisella alueella eteni nopeasti tilanteeseen, jossa Hangon vuokra-alue oli jäämässä mottiin. Toisena syynä valtaukselta luopumiseen oli mahdollisten omien tappioiden kasvaminen suhteettoman suureksi verrattuna saavutettavaan hyötyyn. Näin ollen päätettiin antaa vihollisen näännytä puutteellisten ja vaikeiden huoltoyhteyksien päässä. Tilanne Hankoniemellä päättyikin sitten vihollisen evakuoitessa viimeiset joukkonsa pois joulukuun 3. – 4.1941 välisenä yönä.

Saavutettiin työssä asetetut tavoitteet? Toiseen pääkysymyksistä, joka koski rannikkoiskukomppanioiden koulutuksen kehittämistä, tutkimuksessa saatiin hyvät tulokset. Vastaavasti rannikkoiskujoukkojen käytöstä taistelussa ja niissä saaduista kokemuksista tutkimuksessa ei saatu vastauksia. Pääkysymyksiä tukeviin alakysymyksiin tutkimuksessa saatiin hyviä tuloksia talvisodan kokemusten merkityksestä koulutukseen ja sen

kehittämiseen. Taktisessa käytössä ja koulutussuunnitelmien sisällössä sekä toteuttamisperiaatteissa tutkimuksessa saavutettiin asetetut tavoitteet.

Jatkotutkimus aiheina tuli esiin rannikkoiskujoukkojen taistelut Hangon alueella, rannikkopataljoonien perustaminen ja kouluttaminen sekä käyttö sodan jatkuessa ja rannikkojääkärikoulutuksen aloittaminen sodan jälkeen.

16.9.1941 Annettiin käsky perustaa erillisistä, rintamatoimista irrotetuista rajakomppanioista rajapataljoona. Pataljoonalle vahvistettiin kuukauden kestävä koulutusohjelma, joka käsitti pääasiassa hyökkäystoimintaa saaristossa. Pataljoonan saama koulutus osoittautui oikeanlaiseksi 23.10.1941 käydyssä Sommaröarnan saariryhmän taistelussa.¹¹⁷

¹¹⁷ Eversti Eino R Koskimiehen raportti: Yleispiirteet Hangon Ryhmän toiminnasta 26.8.41 – 7.4.42, T-22005/1

LÄHTEET

1. JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

1.1 Kansallisarkisto (KA), Sörnäisten toimipiste

Hangon Ryhmä, HR:n kirj.N:o 1912/2.sal, 7.4.1942, HR:n toiminta, liite 1 HR:n käskyyn N:o 5/R, harjoitusohjeita hyökkäystoimintaa varten saaristossa, KA, T-22005/1

Karjaan sotilasläänin esikunta, KarSLe, Rannikkopuolustusjoukkojen sotakokemukset, no 27, 14.12.1940, KA, T-8867/5

Karjaan sotilasläänin esikunta, KarSLe, tsto III, salaisia käskyjä ja kirjeitä, KA, T-8867/23

Merivoimien esikunta, MerivE/125/2.7.1941, HR:n komentajalle, KA, T-8867/23

Merivoimien esikunta, MerivE/246/op.2.sal., 30.6.1941, KA, T-8867/23

Merivoimien esikunta, MerivE/276/16.7.1941.sal.HRE:lle, KA, T-8867/23

Merivoimien esikunta, MerivE/468/Op.3.sal., 9.7.1941, T-8867/23

Merivoimien esikunta, MerivE/525/Op.2./sal., 8.7.1941, KA, T-8867/23

Merivoimien esikunta, MerivE/959/ye.2.SAL, 13.6.1941, KA, T-22005

Päämaja operatiivinen osasto, PM op.os/1790/Op.1/5 d sal, 17.7.1941, KA, T-8867/23

Rajavartiosto 1, R1:n koulutuskäsky nro 1, 21.1.1941, KA, T-14802/7

4. Rannikkoprikaatin esikunta, 4. RPr:n E, tsto II, K.D.N:o 214/II/sal., 25.6.1941, KA, T-22005/1

Hangon Ryhmä, Eversti Eino R Koskimiehen raportti: Yleispiirteet Hangon Ryhmän toiminnasta 26.8.41 – 7.4.42, KA, T-22005/1

1.2 Opinnäytteet

Toivonen, Niko: Suomalainen iskuosastotoiminta karjalan kannaksella jatkosodassa, EUK 61 tutkielma, Helsinki, 2009

1.3 Ohjesäännöt

Syöksyjoukko-opas, Päämaja, Otava, 10.12.1939

Kumiveneopas, Kalusto M/41-R,1942, Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino, 1942, Helsinki

2. JULKAISTUT LÄHTEET

2.1 Kirjallisuus

Geir Brenden & Arne Håkon Thomassen, *SS-Schijäger Bataillon "Norge". Norska skidjägare påöstfronten 1941-44*, Leandor & Ekholm Publishing, Stockholm, 2010, s. 29.

Halsti, Wolf: *Kesäsota 1941, Suomen sota 1939-1945*, toinen osa, Otava, Keuruu, 1956

Hurme, S R: *Suomen sodat 1939-1940 ja 1941-1945 Neuvostoliiton sotahistoriallisten teosten valossa*, Helsinki, 1965

Kilkki, Petri: *Hangosta Petsamoon*, Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu, 1999

Kronlund, Jarl (Toim): *Talvisodasta jatkosotaan*, Gummerus, Jyväskylä, 1991

Lindholm, Pelle (toim): *Hanko saarrettuna*, Tammisaaren kirjapaino Oy, Tammisaari, 1942

Platonov, S.P: *Taistelut Suomen rintamalla 1941-44*, Yhteispaino Oy, Helsinki, 1976

Sotahistoriallisen tutkimuslaitoksen sotahistoriallinen toimisto(toim): *Suomensota 1941-1945*, 1. osa, Kirjapaino oy Savo, Kuopio, 1965

3. MUUT LÄHTEET

http://heninen.net/sopimus/1940_f.htm, Rauhansopimus Suomen ja Neuvostoliiton välillä, 3.1.2012

<http://www3.lappeenranta.fi/museot/verkkonayttelyt/heihooplaa/sivut/thisota.html>, 19.3.2012

http://personal.inet.fi/koti/juhani.putkinen/Hanko_sillanpaa.htm, 19.2.2012

<http://www.hangonrintama.fi/SUOMI/Historia.html>, 28.12.2011

www.sshs.fi/binary/file/-/id/31/fid/377/, Antero Uitto, esitelmä Hangon rintama, SSHS:n esitelmä 30.11.2011, 11.4.2012

[http://www.narc.fi:8080/VakkaWWW/Selaus, 3 / PionP 32](http://www.narc.fi:8080/VakkaWWW/Selaus,3/PionP32) sotapäiväkirjat 17.6 – 11.10.1941, KA, Spk 19848, 28.12.2011

[http://www.narc.fi:8080/VakkaWWW/Selaus, 4. RPr](http://www.narc.fi:8080/VakkaWWW/Selaus,4/RPr) sotapäiväkirjat 10.6 – 17.7.1941, KA, Spk 21504, 28.12.2011